Delilik, eşitlik ve çağdaşlık

Kendi zamanımızın çığırından çıktığını, hatta belki hiç başka türlü bir zamanın olmadığını düşünürsek, Don Quijote'nin 400. yılında, Don Quijote'u yeniden okumak her zaman için çağdaş bir okuma olacaktır

BULUT YAVUZ

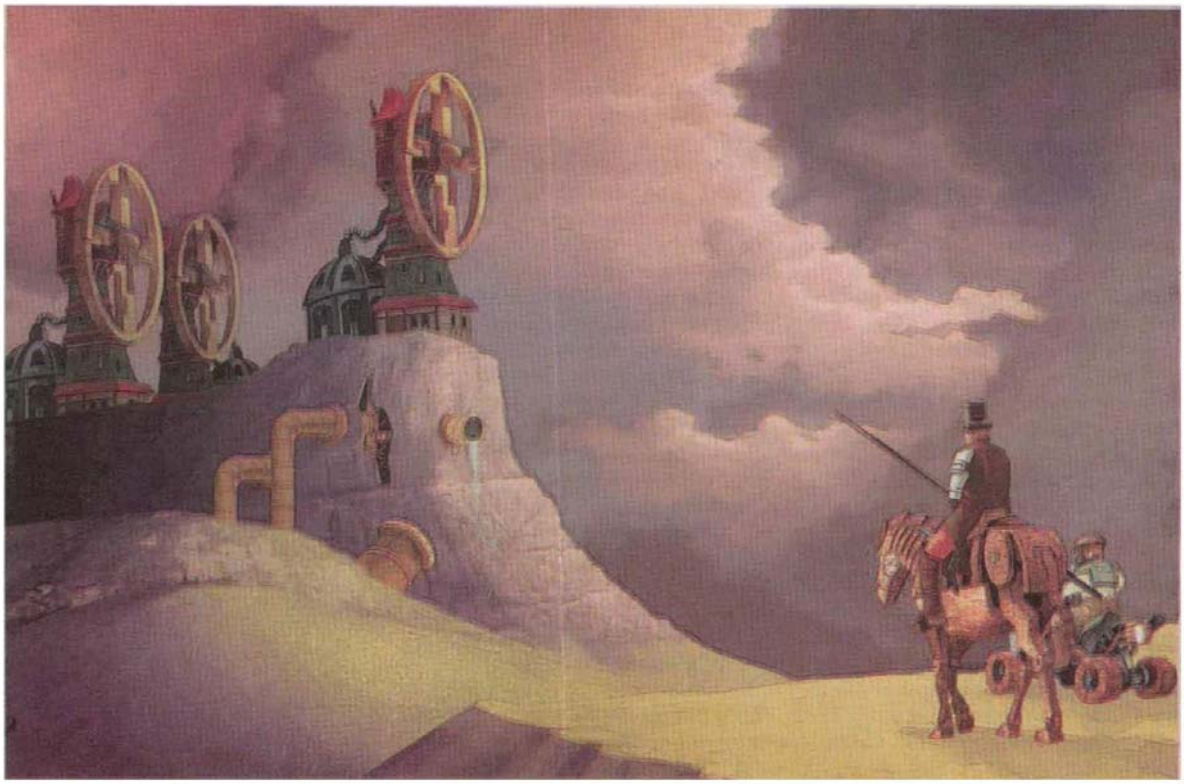

Papini'nin ünlü karakteri Gog'un deyişiyle "bir sıska deli ve bir şişko delinin dayak peşinde diyar diyar dolaşmaları"nın hikâyesi ya da Borges'in Don Quixote Yazarı Pierre Menard öyküsünde örtük olarak dile getirdiği şekliyle, tekrar yazıldığı anlarda tarihin yükünü en çok çeken hikayelerden biridir Don Quijote.

Bir ilk olarak işaretlenen bu romanda ele alacağım mesele ise; yazıldığı dönem, delilik ve belki de eşitliktir. Çünkü okuyanlar kadar okumayanların da aşina olduğu bir hikâyedir Don Quijote. Üzerine yazılmış onca şey de düşünülecek olunursa, bu coğrafya için yeni olduğunu umduğum bir öneri sunmaktan fazlası da mümkün değildir.

Çığırından çıkmış bir zaman

Don Quijote yazıldığı zamanda, İspanya Seksen Yıl Savaşları'nın ateşkes dönemindeydi, ki bir de bu savaşın Otuz Yıl Savaşları ile birlikte devam ettiği düşünülürse dönemin ruhu bir miktar aydınlanacaktır. Seksen Yıl Savaşları, yeni bir zümrenin önünü açan en önemli savaşlardan birisidir. Hollanda'nın ortaya çıktığı bu savaş ve Kutsal Roma İmparatorluğu içinde Protestanlığı serbestleştiren Otuz Yıl Savaşları bir arada ele alındığında, o zamana kadar Amerika kıtasının yarısını elinde tutan ve Avrupa'nın da en güçlü devletlerinden olan bir devletin iki büyük yenilgisi vardır elimizde. Ayrıca Katolikliğin gözden düşmesi, Tanrı'nın yeryüzü temsilciliğinin de zayıfladığını gösterir bize. Hollanda'nın kurulması ise, hem soyluluğa vurulan büyük bir darbedir , hem de Descartes'a ev sahipliği yaparak bilimin yükselişine ön ayak olan bir uzam kurar. Hollanda görece olarak o dönem devletleri içinde en özgürlükçü yerdir. Erasmus'un diyarı olması da bunu kanıtlar niteliktedir.

Çığırından çıkmış bir zamandır bu, çünkü mevcut bütün değerlerin gözden düştüğü ve yeni bir değerin henüz dünyaya getirilmediği bir anın ortasıdır. Deliliğin bu kadar yükselmesi bu nedenle o kadar tesadüfi sayılmamalıdır.

DON QUİJOTE
Miguel de Cervantes Saavedra
Çeviri: Roza Hakmen
Yapı Kredi Yayınları, 2012

Delilik

Cervantes şüphesiz kendi çağdaşları içinde deliliğikullanan tek yazar değildir. Hamletve Deliliğe Övgü gibi büyük eserlerde işlenmiş bir olgu olarak da düşünüldüğünde, bu meselenin bir tesadüfün arkasına saklanamayacak kadar hayatiolduğu görülür. Benim savım, Descartes gelip yöntemsel şüphecilikle sakinleştirene ve modern özneyi kurana kadar, bu deliliğin gerçeklikle bağ kurma ve bir tasarım oluşturabilme yetisinin zayıf olduğu yönündedir.

Gerçekliği inşa etmek için toplum sözleşmesine benzer bir kökensel unutuşa ihtiyacımız vardır. Bütün insanların, güneşin evrenin merkezi olmasının ya da tam tersi bir şeyin peşinden giderek sağlam bir varsayımla evreni kurabilmeleri, daha sonra da bunu icat ettiklerini unutarak hakikat olarak ilan etmeleri gerekir. Tarih ise bunu yazarken, durumun evrimsel bir süreç olarak geliştiğini göz ardı etmek durumundadır burada. Örneğin Fransız Devrimi, bütün Fransa'nın bir araya gelerek yaptığı bir şey olarak canlanır kafamızda.Aslını bilsek bile yaşamın içerisinde durum birden öyle gelmeye başlar.Oysa devrim olduğunda bunu bütün Fransa'nın bildiğini ummak saflıktır, hele dönemi düşündüğümüz zaman. Bu bilimsel devrimler, dinsel devrimler ya da sanatsal devrimler için de böyledir. Sabah kalkınca birden değişeceğimizi umanlar yalnızca aydınlanmacılardır. Delilik bu anlamda, devrimsel bir krizin semptomudur, bir devrimi muştular yalnızca. Bir devrim de bir grup delinin, deliliğini bulaştırması olarak okunabilir. Bunun dışında bir delilik hali, üzerine konuşulamayacak bir imkansızlığa götürür, çünkü deli deli olarak kaldığı sürece iletişimimizin olamamasını bize şart koşar. Don Quijote ise Sancho Panza ile bir iletişim kurabildiği için, onu yeni bir şeyin habercisi saymamız mümkün olmaktadır.

Delilik ve eşitlik

Yaşamı kuran bütün alanlarda, yeniyi dile getiren ilk kişi her zaman için yalnızdır ve yeni olarak açtığı alanın ya da eskiden varolan bir kategoriye eklediği yeniliğin sonucunda bir orji noktasına varır. Burada yeni, her şeyi birbiri ile eş kılan konunun otoritesini ya da kutsalını kirleten bir ilk günahtır.

Don Quijote yazıldığı dönemde, her alan böylesi bir "yeniler cenneti" durumundaydı. Dinsel alan yeni bir mezhep ile, sanat yeni türlerle, siyaset yeni bir sınıfla, bilim pek çok yeni keşifle allak bullak olmuştu. Don Quijote'nin deliliği bu anlamda sonu gelmiş bir çağın içinden çıkan, artık başka bir dünyanın inşasına geçilmesinin çığlığıdır. Kitabın sonunda Don Quijote ölecekken evin hem dağılmış hem de mirasın sevinciyle dolu olması hatta kitaptâ erdemden nasibini almış neredeyse kimsenin olmaması, çağın artık yaşandığı çağ olmadığını gösteren bir şeydir.

Bunca çıkarcılık, bunca sefillik ve bunca kötülük tarafından ortaya çıkan Don Quijote'nin çığlığı(deliliği), sanki Descartes gelsin ve modern özneyi kursun diye çağırmaktadır. Çığırından çıkmış bir zamandaki dünyayı düzeltmek, eğer başka bir dünya kurulmazsa, ancak Hamlet ve Don Quijote gibi delilikleri ile hatırlanan karakterlere kalmaktadır çünkü.

Kendi zamanımızın da çığırından çıkmış olduğunu, hatta belki hiç başka türlü bir zamanın olmadığını düşünecek olursak, Don Quijote'nin 400. yılında, bu romanı yeniden okumak her zaman için çağdaş bir okuma olacaktır.